

**ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ
ОЦІНКУ ПРОЄКТУ ПРОГРАМИ
ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА
2023 РІК**

Список виконавців:

- Віктор Антонюк** - директор ТОВ «УкрЕкоПромПроект»
- Роман Божок** - директор ТОВ «ЕКОГЕОПРОМ»
- Василь Гриб** - заступник директора Департаменту з питань цивільного захисту населення та оборонної роботи Житомирської обласної військової адміністрації;
- Василь Герасимчук** - завідуючий відділом наукових досліджень з питань інтелектуальної власності та маркетингу інновацій Інституту сільського господарства Полісся Національної академії аграрних наук України, кандидат сільськогосподарських наук
- Ніна Добринська** - заступник директора Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної військової адміністрації
- Анатолій Дяченко** - заступник начальника Басейнового управління водних ресурсів річки Прип'ять Державного агентства водних ресурсів України, інженер-гідротехнік
- Анастасія Ляшевич** - завідувач сектору туризму та охорони культурної спадщини Управління культури та туризму Житомирської обласної військової адміністрації, спеціаліст соціальної роботи та соціального управління;
- Олександр Медвідь** - директор ТОВ «ЕКО-МБ»
- Віктор Мединський** - заступник директора департаменту, начальник управління регіонального розвитку та містобудівного кадастру департаменту регіонального розвитку Житомирської обласної військової адміністрації
- Світлана Мошківська** - директор Департаменту охорони здоров'я Житомирської обласної військової адміністрації
- Ірина Пацева** - завідувач кафедри екології та природоохоронних технологій Житомирського державного університету «Житомирська політехніка», доктор технічних наук
- Тетяна Пилипович** - начальник відділу державного екологічного нагляду (контролю) атмосферного повітря Державної екологічної інспекції Поліського округу
- Микола Семенюк** - заступник начальника управління – начальник відділу оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної військової адміністрації
- Денис Соколовський** - заступник начальника відділу фізичної культури та спорту Управління національно-патріотичного виховання, молоді та спорту Житомирської обласної військової адміністрації
- Тетяна Федонюк** - керівник навчально-наукового центру екології та охорони навколишнього середовища Поліського національного університету, професор, доктор сільськогосподарських наук

Зміст

Вступ.....	4
1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік.....	5
2. Характеристика поточного стану довкілля Житомирської області.....	21
3. Основні екологічні проблеми Житомирської області.....	43
4. Зобов'язання у сфері довкілля.....	45
5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми.....	48
6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми.....	53
7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив.....	57
8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	58
9. Резюме.....	62

Вступ

На сучасному етапі розвитку людства одними з найістотніших проблем є екологічні, які безпосередньо впливають на здоров'я людей і стан довкілля. Це обумовило появу парадигми (концепції) сталого розвитку, що передбачає забезпечення гармонізації та поєднання соціальних, економічних і екологічних цілей, їх реалізацію в єдиній соціо-еколого-економічній системі певної території шляхом врахування питань охорони довкілля в процесах планування, ухвалення рішень та реалізації дій щодо розвитку територіальних одиниць різного масштабу.

Ефективним інструментом імплементації екологічної складової в планування територіального розвитку та превентивного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО). Вона застосовується як системний процес для всебічного оцінювання на етапі планування проєкту документа державного планування і передбачає аналіз потенційних наслідків, розгляд можливих альтернатив, заходів з пом'якшення негативних наслідків та їх інтеграцію до запропонованого документу.

Досвід багатьох країн продемонстрував високу ефективність СЕО як інструмента планування, що сприяє якості розроблених документів державного планування.

Головна мета СЕО – сприяння сталому та більш збалансованому розвитку шляхом забезпечення охорони навколишнього природного середовища, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відносини у сфері оцінки наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та процедуру проведення СЕО таких документів визначено Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон), розробленим на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік (далі – Програма) є документом державного планування на короткостроковий період. Вона розроблена з урахуванням екологічних аспектів та з дотриманням принципу сталого розвитку.

СЕО Програми проведено відповідно до вимог Закону робочою групою, утвореною розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 19.10.2022 № 301 «Про здійснення стратегічної екологічної оцінки», за результатами роботи якої підготовлено цей звіт.

1. Зміст та основні цілі Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік

Метою Програми є розвиток економічного потенціалу регіону, підвищення життєвого рівня та якості життя населення, подолання негативних наслідків впливу російської збройної агресії, подальше стимулювання інвестиційної діяльності та ділової активності малого і середнього бізнесу, підвищення енергоефективності об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної сфери, створення сприятливих умов для сталого розвитку територіальних громад, продовження роботи з інформатизації та цифрового розвитку області.

Головними пріоритетами Програми є:
 забезпечення умов для економічного і соціального розвитку області;
 реалізація економічного потенціалу області;
 підвищення життєвого рівня та якості життя населення;
 створення безпечного середовища;
 розвиток територіальних громад та забезпечення відкритості влади.

Для досягнення мети і реалізації головних пріоритетів Програми визначені основні завдання для кожної галузі і сфери діяльності, а саме:

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<i>I. Забезпечення умов для економічного і соціального розвитку області</i>	
Бюджетно-фінансова політика	<p>Забезпечення мінімізації та ефективного використання видатків бюджету для виконання заходів з реалізації функцій у відповідних сферах, з метою досягнення конкретних результатів та поставленої мети із отриманням позитивних тенденцій від реалізації заходів.</p> <p>Визначення показників бюджету з урахуванням загальної військової ситуації, наявності фінансових ресурсів, пріоритетних потреб бюджетної сфери, необхідності вжиття заходів щодо ліквідації наслідків збройної агресії, забезпечення першочергових потреб населення в умовах воєнного стану та внутрішньо переміщених осіб, враховуючи показники функціонування економіки області.</p> <p>Отримання додаткового фінансового ресурсу з державного бюджету.</p> <p>Вжиття заходів місцевими радами та залучення додаткового фінансового ресурсу з місцевих бюджетів.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Інвестиційна політика	<p>Проведення інвестиційних форумів, виставково-ярмаркових заходів, участь делегацій області в міжнародних та регіональних економічних та інвестиційних форумах, організації зустрічей з представниками дипломатичних установ та бізнесу.</p> <p>Створення системи комплексного інформаційного та іншого супроводження інвестиційного процесу.</p> <p>Підготовка пропозицій щодо удосконалення правової та організаційної бази для забезпечення сприятливого інвестиційного клімату.</p> <p>Створення реєстру крупних інвестиційних проектів, які можуть бути реалізовані на засадах державно-приватного партнерства, у тому числі проекти з концесії інфраструктурних об'єктів.</p> <p>Спрощення процедур створення індустріальних парків із доступом до землі, інфраструктури та державних сервісів.</p> <p>Розробка регіональних програм розвитку інвестиційної діяльності із залученням бізнесу та громадськості.</p> <p>Наповнення та актуалізація баз даних інвестиційних об'єктів, що можуть бути запропоновані інвесторам.</p> <p>Розвиток логістичної інфраструктури, фінансування інвестицій та інновацій за кошти державного бюджету, залучення альтернативних джерел фінансування, передача об'єктів у концесію, сприяння розвитку державно-приватного партнерства, запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності, сприяння та організаційне забезпечення пільгового кредитування інноваційної діяльності.</p> <p>Періодичне оновлення рекламно-іміджевої продукції та інформаційно-презентаційних матеріалів про область з використанням сучасних форматів подання інформації.</p> <p>Модернізація та оновлення інвестиційного порталу Житомирської області.</p> <p>Проведення підготовки та перепідготовки фахівців місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань організації роботи із залучення інвестицій та підвищення комунікативних навичок, зокрема в режимі відеоконференції.</p> <p>Підготовка навчальними закладами області спеціалістів для роботи на підприємствах, що будуть створені в результаті реалізації інвестиційних проектів.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Зовнішньоекономічна діяльність та міжнародне співробітництво	<p>Забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності, розвитку експортної діяльності.</p> <p>Здійснення скоординованих, планомірних та професійних заходів для збереження та покращення міжнародного іміджу області.</p> <p>Активізація співробітництва в рамках діючих угод про співробітництво між обласною державною адміністрацією та регіонами Республіки Польща, Італії, Греції, Литви, напрацювання нових міжнародних контактів, зокрема з повітом Димбровіца Румунії, штатом Індіана США.</p> <p>Проведення тематичних онлайн-заходів для експортерів з підвищення обізнаності щодо актуальних процесів менеджменту в умовах війни.</p> <p>Організація торгово-економічних місій до країн Європи та світу.</p> <p>Залучення підприємців Житомирщини до онлайн-виставок у найбільш перспективних країнах з точки зору експорту.</p> <p>Сприяння участі представників малого та середнього бізнесу області в експортній діяльності регіону та підвищенні їхньої конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.</p> <p>Оновлення Інтернет-ресурсів щодо грантових можливостей та інформаційної підтримки експортерів.</p>
Інноваційний розвиток	<p>Застосування інноваційних технологій у промисловості, аграрному секторі та будівництві, у тому числі завдяки підтримці більш розвинутих країн в частині надання ними відповідних технологій.</p> <p>Сприяння розбудові інноваційної інфраструктури регіону.</p> <p>Організація інформаційних та тренінгових заходів для поширення кращих практик реалізації інноваційних проєктів.</p> <p>Сприяння в реалізації інноваційних проєктів та стартапів в області.</p> <p>Вдосконалення системи взаємодії науково-дослідницьких установ та підприємств області.</p> <p>Популяризація інноваційного потенціалу та підвищення обізнаності в сфері інноваційної діяльності.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<p>Розвиток малого і середнього підприємництва</p>	<p>Запровадження додаткових стимулів для розвитку бізнесу, зокрема зменшення податкового навантаження, пільгові кредити та гранти.</p> <p>Підтримка конструктивної взаємодії між владою та бізнесом, з метою інформування компаній про плани влади щодо податкової та фінансової політики та своєчасним реагуванням на їх зміни.</p> <p>Сприяння у відновленні та створенні соціально-бізнесових зв'язків з міжнародними партнерами, а саме з міжнародними кредитними агентствами і організаціями, які допомагають підприємцям розширити приватний бізнес.</p> <p>Налагодження роботи по ефективній організації, юридичний та інформаційно-консультативний супровід процесу релокації бізнесу.</p> <p>Забезпечення належної координації роботи всіх причетних до процесу релокації бізнесу.</p> <p>Забезпечення підвищення рівня обізнаності суб'єктів підприємницької діяльності, у тому числі через використання вебресурсів, організацію опитувань, публікації статей тощо для розширення співпраці регіональних підприємств з потенційними діловими партнерами.</p> <p>Надання суб'єктам малого і середнього підприємництва необхідної організаційної, інформаційно-консультативної, навчально-методичної, ресурсної та фінансово-кредитної підтримки, вдосконалення інфраструктури підтримки бізнесу та пошуку фінансових ресурсів.</p> <p>Розширення можливостей доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва до отримання кредитних ресурсів (запровадження механізмів фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва, у тому числі часткового відшкодування вартості придбаних основних засобів, за рахунок часткового відшкодування відсоткових ставок за банківськими кредитами на реалізацію бізнес-проєктів, надання державних та міжнародних грантів та інших видів фінансової підтримки, не забороненої законодавством та інші).</p> <p>Висвітлення теми соціального підприємництва в місцевих ЗМІ, соціальних мережах, поширення досвіду успішних соціальних підприємств.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Удосконалення системи надання адміністративних послуг	<p>Розбудова існуючої мережі ЦНАПів, наближення послуг до пересічних громадян, підвищення їх якості та поліпшення сервісу обслуговування.</p> <p>Розширення переліку адміністративних послуг, що надаються в ЦНАПах, покращення інформування громадян з питань надання таких послуг.</p> <p>Впровадження проведення онлайн моніторингу роботи ЦНАПів.</p> <p>Оснащення ЦНАПів «програмними продуктами» (електронний документообіг, підключення до державних реєстрів тощо).</p> <p>Інтеграція інформаційних систем органів місцевого самоврядування до інформаційних систем центральних органів виконавчої влади та впровадження надання населенню та бізнесу адміністративних послуг в електронній формі.</p> <p>Створення комфортних умов для перебування у ЦНАПах відвідувачів з особливими фізичними потребами.</p>
Розвиток в області широкопasmового Інтернету	<p>Розробка місцевих програм інформатизації та забезпечення їх фінансування за рахунок місцевих бюджетів.</p> <p>Створення та підтримка діяльності інституцій з цифрового розвитку (структурних підрозділів цифровізації, комунальних підприємств, проєктних офісів тощо).</p> <p>Залучення позабюджетних (грантових) коштів для реалізації проєктів інформатизації та цифрового розвитку.</p> <p>Подальша реалізація «Інтернет субвенції» Мінцифри задля підключення усіх населених пунктів.</p> <p>Сприяння місцевим провайдерам та операторам мобільного зв'язку з розбудови інфраструктури для забезпечення можливості доступу до широкопasmової мережі Інтернет, 3-4G інтернету та мереж Wi-Fi.</p> <p>Проведення навчань для фахівців органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єктів критичної інфраструктури регіону у сфері кіберзахисту та технічного захисту інформації.</p> <p>Забезпечення участі, жителів області у програмах цифрової грамотності Мінцифри.</p> <p>Сприяння створенню ІТ-кластеру в області.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Земельні відносини та землевпорядкування територій	<p>Поновлення нормативної грошової оцінки земель 1118 населених пунктів, в яких термін її дії завершився.</p> <p>Проведення нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.</p> <p>Здійснення інвентаризації земель.</p> <p>Проведення вишукувальних робіт, розробка проєктної документації та рекультивація порушених земель.</p> <p>Проведення вишукувальних робіт, розробка проєктної документації та будівництво і реконструкція протиерозійних гідротехнічних споруд.</p> <p>Проведення поліпшення сільськогосподарських та лісогосподарських угідь.</p> <p>Складання проєктів землеустрою щодо встановлення (змін) меж населених пунктів області.</p> <p>Належне використання коштів, які надійшли в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва за цільовим призначенням.</p> <p>Використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених схем землеустрою із техніко-економічним обґрунтуванням використання і охорони земель та затверджених проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь.</p>
<i>II. Реалізація економічного потенціалу області</i>	
Промисловість	<p>Подальше підвищення технологічного та технічного рівня виробництва шляхом впровадження новітніх технологій та модернізації основних засобів.</p> <p>Використання інструментів підтримки розвитку малого і середнього бізнесу в промисловості.</p> <p>Сприяння у вирішенні проблемних питань промислових підприємств області шляхом проведення нарад, круглих столів, зустрічей тощо, підготовка за ініціативи підприємств та органів місцевого самоврядування пропозицій Кабінету Міністрів України та відповідним міністерствам України щодо ініціювання внесення змін та/або доповнень до нормативно-правових актів, що регулюють питання промисловості.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Сільське господарство	<p>Відновлення роботи існуючих вітчизняних промислових підприємств, які виробляють мінеральні добрива, що зумовить їх здешевлення для аграріїв.</p> <p>Залучення інвестиційних коштів на відбудову (реконструкцію) пошкоджених елеваторів на території регіону та будівництво нових потужностей для зберігання зернових культур.</p> <p>Запровадження державної (міжнародної) підтримки агровиробникам у вигляді надання на безповоротній основі засобів тимчасового зберігання зерна (поліетиленові пакети ємністю 200 т).</p> <p>Відновлення державної підтримки господарствам населення, які утримують поголів'я великої рогатої худоби, для юридичних осіб – державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції.</p> <p>Ініціювання внесення змін до діючого законодавства щодо порядку надання в оренду сільськогосподарських угідь орендарям за умови концентрації на 100 га сільськогосподарських угідь понад 50 умовних голів худоби і птиці.</p> <p>Ініціювання внесення змін до Земельного кодексу України у частині запровадження відповідальності орендарів за порушення родючості земель.</p> <p>Проведення хімічної меліорації та збільшення площ під енергетичними культурами на малопродуктивних та деградованих землях сільськогосподарського призначення, що підвищить їх якість та продуктивність.</p> <p>Ініціювання внесення змін до Закону України «Про правовий статус території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», інших законодавчих і нормативно-правових актів щодо запровадження системного перегляду і поетапного зняття радіологічних обмежень щодо сільськогосподарської діяльності на землях території безумовного (обов'язкового) відселення та прилеглих територій, зміна їх правового режиму.</p> <p>Запровадження державної підтримки розвитку органічного рослинництва, запуск Реєстру органічних товаровиробників та облік земель сільськогосподарського призначення під органічним рослинництвом.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Лісове господарство	<p>Раціональне використання наявних лісових ресурсів та впровадження енергозберігаючих технологій з використанням відходів виробництва.</p> <p>Створення нових площ під заліснення та своєчасне заліснення зрубів.</p> <p>Вирощування стандартного садивного матеріалу для створення високопродуктивних лісових культур.</p> <p>Оновлення лісогосподарської техніки і знаряддя.</p> <p>Підвищення продуктивності та поліпшення якості лісових насаджень.</p> <p>Посилення контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів.</p> <p>Забезпечення чіткого обліку руху деревини, взаємодії лісової охорони та правоохоронних органів для запобігання самовільних рубок лісу.</p> <p>Проведення лісогосподарських заходів, які спрямовані на покращення санітарного стану лісів внаслідок пошкодження їх шкідниками та хворобами лісу та стихійними явищами (буреломи, вітровали).</p>
Будівництво та житлова політика	<p>Реалізація проєктів з відновлення постраждалих територій за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інвесторів та донорської допомоги.</p> <p>Стимулювання виробництва будівельних матеріалів та конструкцій місцевими підприємствами та, як наслідок, нарощування потужностей будівельних організацій.</p> <p>Збільшення обсягу коштів місцевих бюджетів та коштів з інших джерел на співфінансування проєктів, які реалізуються за рахунок державного бюджету.</p> <p>Підтримка геопорталу містобудівного кадастру області, створення геопорталів у районах і територіальних громадах.</p>
Транспортна інфраструктура та дорожнє будівництво	<p>Запровадження нових технологій та матеріалів при виконанні робіт з реконструкції, капітального ремонту та експлуатаційного утримання автомобільних доріг та вулиць населених пунктів області.</p> <p>Подальший розвиток мережі автомобільних доріг до медичних закладів, закладів освіти та інших соціально важливих об'єктів.</p> <p>Запровадження мережі систем автоматичного габаритно-вагового контролю транспортних засобів.</p> <p>Посилення відповідальності за нелегальні перевезення пасажирів у нормативно-правових актах.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Комунальна інфраструктура та альтернативна енергетика	<p>Технічне переоснащення основних фондів, своєчасне проведення ремонту енергетичного обладнання. Модернізація комунальної теплоенергетики. Створення умов для комплексної модернізації та технічного переоснащення підприємств галузі. Підвищення рівня ефективності використання енергоресурсів.</p> <p>Впровадження сучасного котельного обладнання, заміна теплових мереж на пінополіуретанові труби, встановлення індивідуальних теплових пунктів. Завершення робіт з оснащення житлових будинків комерційними вузлами обліку теплової енергії. Популяризація серед населення ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів.</p> <p>Впровадження заходів з реконструкції об'єктів централізованого водопостачання і водовідведення, доведення якості питної води до державних стандартів.</p>
Туризм	<p>Підвищення якості надання туристичних послуг, сприяння роботі наявних туристично-інформаційних центрів.</p> <p>Розробка і виготовлення промоційної поліграфічної, відео та сувенірної продукції про область.</p> <p>Подальша робота над створенням системи туристичної навігації області.</p> <p>Створення обласного туристичного інформаційного інтернет-порталу.</p> <p>Участь у заходах туристичного спрямування та представлення туристичного потенціалу області.</p>
Споживчий ринок	<p>Будівництво малих архітектурних форм (кіосків), благоустрій території на підприємстві облспоживспілки «Бердичівський кооперативний ринок».</p> <p>Спорудження, перекриття, реконструкція малих архітектурних форм (кіосків) і благоустрій території на підприємстві облспоживспілки «Житомирський кооперативний ринок».</p>
Розвиток системи публічних закупівель	<p>Проведення аналізу звітних матеріалів установ, організацій щодо здійснення закупівель товарів, робіт, послуг.</p> <p>Проведення семінарів, надання методичної та консультаційної допомоги замовникам та учасникам процедур.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
III. Життєвий рівень та якість життя населення	
Заробітна плата	<p>Запровадження у повному обсязі заходів державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення.</p> <p>Здійснення моніторингу погашення підприємствами, установами і організаціями заборгованості із заробітної плати на обласному та місцевому рівнях.</p> <p>Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань дотримання трудового законодавства.</p>
Пенсійне забезпечення	<p>Забезпечення своєчасного та в повному обсязі фінансування виплат пенсій і грошової допомоги пенсіонерам області.</p> <p>Виконання планового завдання по залученню коштів, адміністрування яких здійснюють органи ПФУ.</p> <p>Вжиття заходів щодо скорочення заборгованості із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та фактичних витрат на виплату та доставку пенсій призначених на пільгових умовах.</p> <p>Продовження впровадження цифрових технологій.</p>
Ринок праці	<p>Ефективне використання урядових програм, спрямованих на стимулювання створення робочих місць.</p> <p>Виконання заходів Програми зайнятості населення Житомирської області на 2021-2023 роки.</p> <p>Активізація діяльності районних робочих груп з питань детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення.</p> <p>Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з метою посилення мотивації громадян до легальної зайнятості, розв'язання проблеми із виплатою заробітної плати «в конвертах».</p>
Соціальний захист населення	<p>Формування комплексної системи реабілітації та інтеграції вразливих груп населення.</p> <p>Забезпечення санаторно-курортним лікуванням пільгових категорій громадян.</p> <p>Задоволення нагальних потреб внутрішньо переміщених осіб за рахунок коштів міжнародних організацій, волонтерів, місцевих бюджетів.</p> <p>Сприяння своєчасному нарахуванню та проведенню виплати щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам на проживання.</p> <p>Організація та здійснення професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Охорона здоров'я населення	<p>Надання якісної, комплексної, безперервної і орієнтованої на пацієнта медичної допомоги шляхом розбудови спроможної мережі закладів охорони здоров'я області, модернізації закладів охорони здоров'я, оновлення маршрутів пацієнтів в межах госпітального округу.</p> <p>Впровадження кластерного принципу організації госпітального округу для забезпечення комплексного доступу населення до стаціонарної медичної допомоги.</p> <p>Подальший розвиток системи E-health та електронного документообігу у всіх закладах охорони здоров'я.</p> <p>Загальна інформатизація закладів охорони здоров'я та перехід на електронний документообіг для створення єдиних реєстрів закладів, лікарів, пацієнтів, ліків тощо.</p> <p>Розвиток сучасної системи надання медичної допомоги матерям та дітям.</p> <p>Подальша розбудова медичної інфраструктури у сільській місцевості на рівні об'єднаних територіальних громад.</p> <p>Підвищення доступності та якості медичного обслуговування центрами ПМД.</p> <p>Виконання заходів щодо медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців та ВПО.</p> <p>Впровадження технологій телемедицини, використання інформаційно-комунікаційних технологій для консультацій та діагностики в лікувальних закладах різних рівнів надання медичної допомоги.</p>
Освіта	<p>Розвиток та модернізація мережі закладів дошкільної освіти.</p> <p>Продовження роботи з удосконалення мережі закладів освіти.</p> <p>Створення нового освітнього простору, розширення матеріально-технічної бази закладів освіти, реконструкція та ремонти шкільних приміщень, ігрових, спортивних майданчиків, оновлення навчально-методичного і спортивного обладнання.</p> <p>Забезпечення якісним гарячим харчуванням здобувачів освіти.</p> <p>Придбання шкільних автобусів для перевезення школярів та педагогічних працівників.</p> <p>Впровадження інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
Культура	<p>Створення якісного культурного продукту, удосконалення роботи мережі закладів культури в контексті відновлення культури</p> <p>Створення культурних просторів через модернізацію закладів культури.</p> <p>Збереження та популяризація нематеріальної культурної спадщини області.</p> <p>Створення культурних резиденцій.</p> <p>Відновлення кіноархіву.</p> <p>Оцифрування музейних предметів.</p> <p>Участь у міжнародних, національних, регіональних заходах культурного спрямування та представлення культурних надбань, спадку та потенціалу області.</p>
Фізична культура і спорт	<p>Створення умов для занять фізичною культурою та спортом за місцем проживання та в місцях масового відпочинку громадян.</p> <p>Проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів з олімпійських та неолімпійських видів спорту, спорту інвалідів, ветеранів.</p> <p>Забезпечення збереження та створення розгалуженої мережі сучасних спортивних споруд які відповідають національним та міжнародним стандартам.</p> <p>Покращення матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту.</p>
Молодіжна політика та національно-патріотичне виховання	<p>Проведення освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких та культурологічних заходів з метою формування у молоді української громадянської ідентичності.</p> <p>Здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України.</p> <p>Закладення основ для формування нової молоді (високо свідомої, духовної, освіченої, шляхом пізнання культури, традицій, звичаїв).</p> <p>Підготовка молодіжних працівників та фахівців з національно-патріотичного виховання.</p> <p>Підтримка та співпраця органів державної влади та місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо впровадження молодіжної політики та національно-патріотичного виховання.</p> <p>Розвиток мережі молодіжних центрів, просторів/хабів; центрів національно-патріотичного виховання на регіональному та місцевих рівнях.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<p>Сімейна політика, соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю</p>	<p>Інформаційно-методичне забезпечення діяльності місцевих центрів соціальних служб, центрів надання соціальних послуг, інших надавачів соціальних послуг. Сприяння у введенні посад фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах, надання методичної допомоги щодо організації надання соціальних послуг.</p> <p>Організація навчальних заходів для надавачів соціальних послуг.</p> <p>Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>Сприяння в запровадженні послуги патронату над дитиною в межах компетенції.</p> <p>Здійснення підготовки кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни/піклувальники, патронатні вихователі, громадян, які бажають усиновити дитину.</p> <p>Проведення навчання з підвищення виховного потенціалу прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів.</p> <p>Сприяння у забезпеченні підтримки сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах або знаходяться у зоні ризику щодо потрапляння в такі ситуації.</p>
<p>Захист прав та інтересів дітей</p>	<p>Здійснення контролю за станом утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.</p> <p>Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо розширення мережі прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, як альтернативу інституційному догляду дітей, пошуку кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі.</p> <p>Реалізація державної політики щодо забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа.</p> <p>Здійснення системного контролю за умовами проживання та виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які утримуються в сімейних формах виховання, та у сім'ях, де батьки, або особи, що їх замінюють, ухиляються від виконання батьківських обов'язків.</p> <p>Здійснення заходів щодо розвитку мережі патронатних сімей.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<i>IV. Створення безпечного середовища</i>	
Охорона навколишнього природного середовища	<p>Виконання робіт з будівництва нових, реконструкції наявних очисних споруд, а також об'єктів водопровідно-каналізаційних мереж.</p> <p>Забезпечення екологічно безпечного збирання та зберігання залишків небезпечних речовин у повному об'ємі з метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище та запобігання забрудненню об'єктів довкілля.</p> <p>Раціональне використання природних ресурсів.</p> <p>Збереження для майбутніх поколінь цінних природних комплексів та ландшафтів, біологічного різноманіття.</p> <p>Збільшення площ природно-заповідного фонду та створення нових заповідних об'єктів: заказників, заповідних урочищ, пам'яток природи, національного природного парку а також низки інших заповідних об'єктів та вдосконалення регіональної і територіальної (місцевої) структури екологічної мережі на території області.</p> <p>Підвищення рівня екологічної культури, пропагування нових знань, інформованості населення області, зокрема з питань сталого розвитку та охорони довкілля.</p>
Природна і техногенна безпека	<p>Забезпечення сучасними промисловими засобами захисту органів дихання від небезпечних хімічних речовин непрацюючого населення, яке проживає у прогнозованих зонах хімічного забруднення.</p> <p>Забезпечення працівників обласних формувань і спеціалізованих служб цивільного захисту сучасними засобами радіаційного та хімічного захисту.</p> <p>Активізація роботи щодо створення, поповнення та збереження регіонального та місцевих матеріальних резервів до належних обсягів. Перегляд номенклатури та обсягів місцевих матеріальних резервів відповідно до можливих надзвичайних ситуацій.</p> <p>Виготовлення робочого проекту на влаштування системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та створення на її базі територіальної та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення.</p> <p>Здійснення експлуатаційно-технічного обслуговування апаратури та інших технічних засобів оповіщення і зв'язку цивільного захисту.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<p>Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи</p>	<p>Виконання бюджетної програми «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення».</p> <p>Утримання Народицької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного (обов'язкового) відселення та Житомирського обласного центру радіаційного контролю та виконанню заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.</p> <p>Проведення радіологічного контролю та реабілітації територій.</p> <p>Сталий розвиток та раціональне природокористування.</p>
<p>Протипожежний захист</p>	<p>Проведення превентивної роботи на підприємствах, установах, організаціях області щодо попередження можливості виникнення надзвичайних ситуацій та їхніх дій при цьому.</p> <p>Підвищення ефективності функціонування сил цивільного захисту та системи моніторингу, прогнозування і запобігання надзвичайним ситуаціям шляхом проведення навчальних методичних зборів, семінарів тощо.</p> <p>Здійснення постійного контролю за станом техногенної небезпеки на промислових об'єктах області, радіаційного та хімічного контролю навколишнього природного середовища та забезпечення належного матеріально-технічного забезпечення служб спостереження.</p>
<p>Забезпечення законності та правопорядку</p>	<p>Протидія організованим злочинності.</p> <p>Попередження розповсюдження наркозлочинності на території області, насамперед серед молоді.</p> <p>Профілактика підліткової злочинності.</p> <p>Встановлення в публічних місцях засобів відеоспостереження.</p> <p>Забезпечення відкритості інформаційної політики, взаємодія зі ЗМІ щодо оперативного інформування та надання фахових коментарів про діяльність поліції.</p> <p>Здійснення особистих прийомів громадян, у тому числі виїзних, для підвищення рівня правової освіти населення.</p> <p>Створення умов для співпраці територіальних громад з поліцейськими, закріпленими за поліцейськими дільницями в територіальних громадах.</p>

Галузі (сфери) діяльності	Завдання
<i>V. Розвиток територіальних громад та забезпечення відкритості влади</i>	
Розвиток територіальних громад	<p>Підписання договорів про співробітництво територіальних громад.</p> <p>Оформлення інвестиційних пропозицій та розробка інвестиційних паспортів громад.</p> <p>Активізація громад щодо участі у програмах міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва, співпраці з донорськими організаціями щодо залучення коштів для фінансування інвестиційних проєктів та проєктів регіонального розвитку.</p> <p>Визначення та встановлення оптимальних розмірів ставок земельного податку.</p> <p>Продовження роботи з розроблення територіальними громадами області стратегій власного розвитку та актуалізації їх з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року.</p> <p>Проведення необхідних заходів щодо розробки комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад.</p> <p>Будівництво бомбосховищ, укриттів, встановлення механізмів для подачі води з централізованої системи водопостачання для придушення осередків займання або задимлення.</p>
Розвиток інформаційного простору та громадянського суспільства	<p>Модернізація офіційного вебсайту обласної державної адміністрації, зокрема підвищення рівня його вебдоступності.</p> <p>Участь в інформаційних кампаніях про впровадження в області державних реформ, програм, ініціатив, відзначення державних свят та інше.</p> <p>Розширення форм співпраці із засобами масової інформації, зокрема дистанційно, у форматі онлайн.</p> <p>Проведення інформаційно-просвітницьких кампаній щодо участі представників громадськості у формуванні і реалізації державної та регіональної політики.</p> <p>Використання дієвих практик у сфері проведення публічних консультацій з громадськістю.</p> <p>Активізація роботи зі створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства на регіональному та місцевому рівнях.</p>

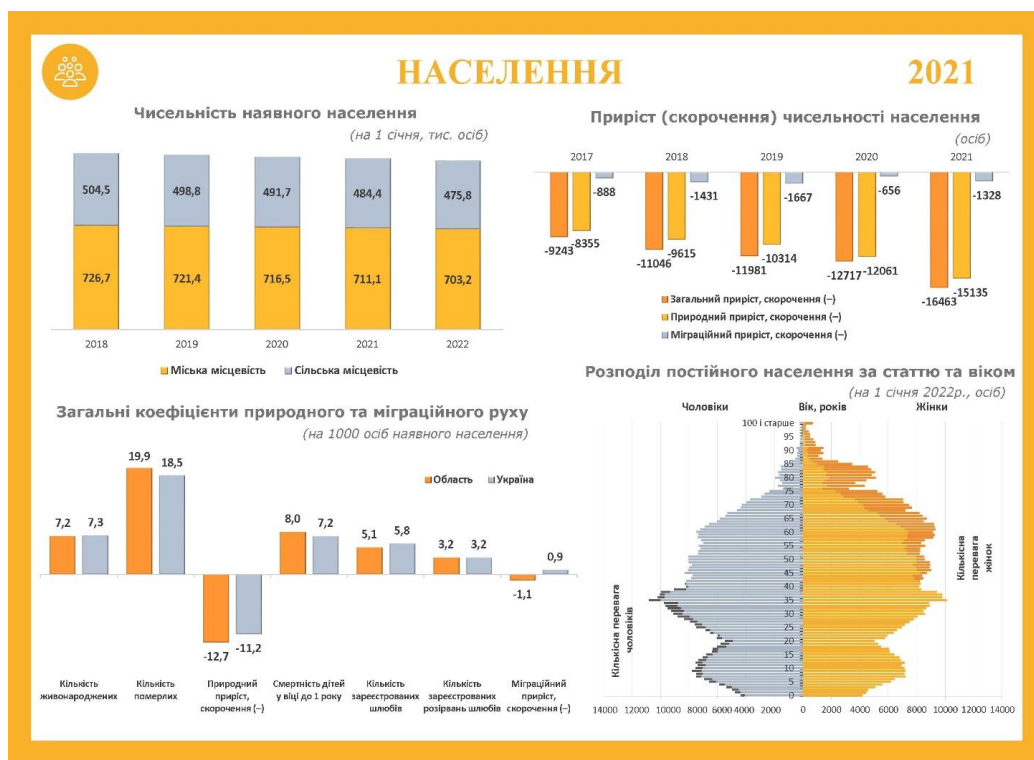
2. Характеристика поточного стану довкілля Житомирської області

Житомирська область (обласний центр – м. Житомир) розташована в північно-західній частині України. Займає площу 29,83 тис. км², що становить 4,9 % території України і за цим показником посідає п'яте місце в країні. Протяжність області із заходу на схід сягає 170 км, а з півночі на південь 230 км.

Структура ґрунтового покриву Житомирської області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах – Лісостепі (19 %) та Поліссі (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі районованих сільськогосподарських культур.

Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економіко-географічного положення і природних факторів (грунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини, за що її справедливо називають «Урал в мініатюрі». В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Атмосферне повітря

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну Житомирської області, потрібно відмітити зовсім незначне зменшення загальної кількості викидів в атмосферне повітря в 2021 році у порівнянні з минулим роком.

У 2021 році в атмосферу області від стаціонарних джерел викидів надійшло 11,67 тис.т. забруднюючих речовин, що на 0,146 тис.т. (1,23%) менше ніж у 2020 році.

Незмінним залишився показник викидів розрахунку на душу населення щільності викидів від стаціонарних джерел області і склав 9,8 кг/чол.

Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Житомирській області у 2021 році були суб'єкти господарювання Житомирського та Коростенського районів, частка викидів яких становила відповідно 35,5 % та 28,7 % від загального по області.

Основними забруднювачами атмосферного повітря за викидами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,65%; сільське, лісове та рибне господарство – 28,58%; добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,65%; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,47%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Житомирській області

Таблиця 1

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2021 рік та два попередніх

Показники	2019р	2020р	2021р
<i>I</i>	2	3	4
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:			
другої групи	392	264	325
третьої групи	88	57	62
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	304	207	263
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	12,7	11,8	11,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,427	0,396	0,392
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 особу, кг	10,5	9,8	9,8

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 0,398 т/км² проти 3,89 т/км² в середньому по Україні (22 місце по Україні).

В розрахунку на душу населення щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення області склала 10,02 кг/чол. проти 54,2 кг/чол. в середньому по Україні (20 місце серед областей країни).

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Значне збільшення в області, як і в цілому по Україні, спостерігається за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел викидів, що в 2021 році склали по області 46,8 тис.т. Зростання даного показника по області становить 10,05% або на 4,7 тис.т. (за уточненими даними ГУ статистики у Житомирській області).

Основними забруднювачами атмосферного повітря за видами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,65% від загального; сільське, лісове та рибне господарство – 28,58%; добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,65%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,47%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у Житомирській області.

Деяко меншу частку в загальний рівень забруднення вносить галузь державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і складає відповідно 3,793,53, 3,62 та % від загального.

В той же час найменший вплив на якість атмосферного повітря мають галузі невиробничої сфери (охорона здоров'я, надання комунальних послуг, освіта, фінансова діяльність тощо).

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20. Відібрано 6539 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2021 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,5 ГДК с.д.

**Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
від стаціонарних джерел Житомирської області
в порівнянні із показником по Україні у 2021 році**

	Регіон	Кількість викидів		Кількість викидів на одиницю площі, кг	Кількість викидів на 1 особу, кг
		тис т	у % до 2020р.		
	Україна	2242,02	100,2	3888,3	54,18
	...				
18	Миколаївська	12,2	108,8	495,68	11,07
19	Житомирська	11,9	100,6	398,73	10,02
20	Кіровоградська	11,1	103,8	451,09	12,16
	...				

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно пливає на забруднення атмосфери відсутність установок з вловлювання газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших. Зазначені речовини надходять у повітря від котелень, які працюють на кам'яному вугіллі, добування та переробки корисних копалин, виробництва мінеральної продукції, діяльності виробництва та оброблення деревини.

Автотранспорт, як і раніше, є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Житомирської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання до 50-80 % внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак – і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні. Серед токсичних компонентів, які викидаються автотранспортом, 73 % – оксиди вуглецю, 11 % – неметанові леткі органічні сполуки, 13 % – оксиди азоту, 1,6 % – сажа, 1,4 % – сірчистий ангідрид. Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно-застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

**Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст
Житомирської області у 2021 році**

Забруднююча речовина	Місто	Середньо-річний вміст, мг/м ³	Середньо-добові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
Завислі речовини	Житомир	0,09	0,15	0,50	0,18
Діоксид сірки	Житомир	0,040	0,050	0,500	0,094
Оксид вуглецю	Житомир	0,8	3,0	5,0	26,3
Діоксид азоту	Житомир	0,10	0,04	0,20	0,24
Свинець	Житомир	0,03 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,04 x10 ⁻³
Манган	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,03 x10 ⁻³
Хром	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,5x10 ⁻³	-	0,07 x10 ⁻³
Залізо	Житомир	0,81 x10 ⁻³	40,0x10 ⁻³	-	1,18 x10 ⁻³
Кадмій	Житомир	0,005 x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,020 x10 ⁻³
Мідь	Житомир	0,05 x10 ⁻³	2,0x10 ⁻³	-	0,09 x10 ⁻³
Нікель	Житомир	0,02 x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,03 x10 ⁻³
Цинк	Житомир	0,09 x10 ⁻³	50,0x10 ⁻³	-	0,13 x10 ⁻³

Водні ресурси

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) території, або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44 %), або 13,2 тис.кв.км.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей.

Середня величина річкового стоку складає 3300 млн. куб. м, з них на території області формується 2800 млн. куб. м.

В області нараховується 2822 річки загальною протяжністю 13,7 тис. км, із них 329 - довжиною більше 10 км, протяжністю 6692 км і 2493 - довжиною менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, середніх річок вісім: Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,7 тис. га та сумарним об'ємом 181.7 млн.м³.

В області побудовано 2075 ставків сумарним об'ємом 151,7 млн.м³.

Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30-60%.

Загальна кількість озер в області - 9 шт., площа дзеркала яких становить 515,9 га.

Таблиця 4

Основні показники забору води по басейнах основних річок

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м ³	96,311	72,493	23,818
	% від загального забору	100	77	23
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн.м ³	74,427	61,953	12,474
	% від загального забору	100	83	17
Суббасейн Прип'яті	млн.м ³	21,884	10,541	11,343
	% від загального забору	100	48	52

Таблиця 5

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневій водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Житлово-комунальне господарство	24,693	17,488	7,205	28,535	1,889	0,139
Сільське господарство	20,738	0,066	20,672	17,638	-	-
Виробництво паперу та паперових виробів	3,086	0,033	3,054	3,186	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,229	0,108	2,117	10,301	-	-
Електроенергетика	0,003	-	0,003	-	-	-
Харчова промисловість	1,352	0,135	1,217	0,353	-	-
Транспорт	0,069	0,038	0,031	0,02	0,01	-
Інші галузі	1,436			1,78	0,21	-
Всього	56,36	19,07	37,29	63,36	2,109	0,194

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води - 77 % та підземні води - 23 %.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2021 році було забрано 59,694 млн.м³, або 62,0 % відсотка від загального водозабору області.

Структура водокористування у межах Житомирської області за 2021 рік виглядає наступним чином: 38,3 % з водних ресурсів забирається житлово-комунальним господарством (36,89 млн.м³), 37,8 % сільським і рибним господарством (36,439 млн. м³), 20,2 % промисловістю (19,479 млн. м³) та 3,7 % забирається транспортом та іншими галузями.

Всього за 2021 рік у поверхневій водній об'єкти відведено 63,36 млн.м³ зворотних вод, із них із них категорії: "нормативно-чисті без очистки" – 31,64 млн.м³, "нормативно очищені на очисних спорудах"- 29,612 млн.м³, "недостатньо очищені" - 1,915 млн.м³, "забруднені без очистки" - 0,194 млн.м³ зворотних (стічних) вод.

Таблиця 6

Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2021 рік

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м ³	96,311	72,493	23,818
	% від загального забору	100	77	23
у тому числі:				
Суббасейн середнього Дніпра	млн.м ³	74,427	61,953	12,474
	% від загального забору	100	83	17
Суббасейн Прип'яті	млн.м ³	21,884	10,541	11,343
	% від загального забору	100	48	52

Протягом 2021 року скиди стічних вод у поверхневій водній об'єкти області надходили із 164 точкових джерел. Загалом відведено 63,358 млн.м³ стічних вод, із них 31,528 млн. м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 133 підприємства загальною потужністю 102,087 млн.м³ та 47 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневій водній об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 90,297 млн.м³).

Загалом у 2021 році у поверхневій водойми відведено 2,109 млн м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,206 млн. м³ (10,8 %) більше порівняно з 2020 роком.

Таблиця 7

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки 2021 рік

Галузь економіки	Викорис- тано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневідводні об'єкти		
		побутово- питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забрудне них	з них без очищен ня
Житлово-комунальне господарство	24,693	17,488	7,205	28,535	1,889	0,139
Сільське господарство	20,738	0,066	20,672	17,638	-	-
Виробництво паперу та паперових виробів	3,086	0,033	3,054	3,186	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2,229	0,108	2,117	10,301	-	-
Електроенергетика	0,003	-	0,003	-	-	-
Харчова промисловість	1,352	0,135	1,217	0,353	-	-
Транспорт	0,069	0,038	0,031	0,02	0,01	-
Інші галузі	1,436			1,78	0,21	-
Всього	56,36	19,07	37,29	63,36	2,109	0,194

За результатами аналітичного контролю у 2021 році визначено 13 підприємств, які скинули в поверхневі водні об'єкти стічні води з порушенням встановлених нормативів гранично-допустимого скиду.

Значного впливу зазнає р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р. Ірша (М5.1.2.06) з боку водокористувачів, які скинули зворотні води з перевищенням нормативів гранично допустимого скиду: МКП "Водоканал" Коростишівської ТГ- 356,3 тис.м³; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської ТГ- 202,1 тис.м³; Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, Городоцької ТГ та (В/Ч) м. Радомишль – 156,0 тис.м³; Хорошівське житлово-комунальне підприємство – 43,3 тис.м³.

Обсяги забруднюючих речовин за 2021 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 20,55 тис. т, що на 1,38 тис. т. більше порівняно із попереднім роком.

Порівняно з 2020 роком спостерігається тенденція до підвищення вмісту забруднюючих речовин у зворотних водах, які відводились у поверхневі водойми: залізо загальне на 0,858 т (25,5 %) – підвищення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,434 т. При цьому вміст заліза знизився за рахунок Коростишівського МКП «Водоканал» на 0,043 т, Макарівській КЕЧ району на 0,037 т, ПрАТ «Пиво-безалкогольний комбінат» м. Радомишль на 0,021 т, ДП «Коростишівський спиртзавод» дільниця № 2, м.Андрушівка на 0,017 т та Вакулинчуківському СКП на 0,014 т.

Таблиця 8

Скидання зворотних вод, млн. куб. м на рік

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:			
			у поверхневі водні об'єкти	у підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунгосп	
1	2	3	4	5	6	7	8	
2021	О	Басейн р. Дніпро	29,612	-	3,694	-	25,918	
	БО		0,194	-	0,055	-	0,139	
	НДО		1,916	-	0,167	-	1,749	
	НЧБО		31,636	-	13,269	17,638	0,729	
	Разом по області			63,358	-	17,185	17,638	28,535
	у тому числі							
	О	р. Тетерів від витоку до г/п Житомир	19,991	-	0,204	-	19,787	
	БО		0,194	-	0,055	-	0,139	
	НДО		1,115	-	0,001	-	1,114	
	НЧБО		4,333	-	1,003	3,139	0,191	
	Разом по в/г ділянці			26,632	-	1,263	3,139	21,230
	О	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	3,494	-	3,307	-	0,187	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,758	-	0,156	-	0,602	
	НЧБО		9,225	-	5,182	4,043	-	
	Разом по в/г ділянці			13,476	-	8,645	4,043	0,788
	О	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	-	-	-	-	-	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,016	-	-	-	0,016	
	НЧБО		0,234	-	0,234	-	-	
	Разом по в/г ділянці			0,250	-	0,234	-	0,016
	О	р.Случ від витоку до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	-	-	-	-	-	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,018	-	-	-	0,018	
	НЧБО		1,509	-	0,238	1,271	-	
	Разом по в/г ділянці			1,527	-	0,238	1,271	0,018
	О	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	2,266	-	0,095	-	2,171	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		-	-	-	-	-	
	НЧБО		0,533	-	0,066	0,207	0,260	
Разом по в/г ділянці			2,798	-	0,16	0,207	2,431	
О	р.Уборть від витоку до державного кордону	0,075	-	0,021	-	0,054		
БО		-	-	-	-	-		
НДО		-	-	-	-	-		
НЧБО		0,070	-	-	0,070	-		
Разом по в/г ділянці			0,145	-	0,021	0,070	0,054	
О	р.Уж	3,758	-	0,067	-	3,691		
БО		-	-	-	-	-		
НДО		0,010	-	0,010	-	-		
НЧБО		8,71	-	6,548	1,884	0,278		
Разом по в/г ділянці			12,477	-	6,625	1,884	3,969	

Біологічне споживання кисню на 69,9 т (23,2 %) - ріст у зворотних водах Коростишівського МКП «Водоканал» на 22,3 т та зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 549,1 т.

Нітрати на 87,1 т (11,9 %) - підвищення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 68,1 т, Фабриці банкнотного паперу БМД НБУ на 9,6 т та ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 6,0 т. При цьому вміст нітратів знизився по Макарівській КЕЧ району на 2,1 т.

Синтетично поверхнево-активні речовини СПАР на 0,067 т (2,6 %) ріст у зворотних водах ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 0,07 т, Фабриці банкнотного паперу БМД НБУ на 0,027 т. При цьому у зворотних водах «Житомирводоканал» фіксується зниження на 0,211 т.

Хлориди на 243,2 т (7,1 %) - в основному за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 224,5 т, Коростишівського МКП «Водоканал» на 14,1 т, КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради на 11,1 т ТОВ «КЕС» на 10,2 т.

Нітрити на 2,2 т (4,6 %) - в основному за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 1,6 т.

Фосфати на 4,5 т (3,9 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради на 0,64 т, Макарівській КЕЧ на 0,22 т, Хорошівському ЖКП на 0,05 т, КП «Житомирводоканал» на 5,8 т. При цьому їх вміст зменшився по Коростишівському МКП «Водоканал» на 0,95 т, Вакулинчуківському СКП на 0,04 т.

Цинк на 0,232 т (27 %) - за рахунок його збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,235 т.

Хром загальний на 0,411 т (93,8 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,448 т. Знизився у зворотних водах ТОВ «КЕС» на 174,2 кг.

При цьому має місце зниження забруднюючих речовин, які потрапили у поверхневі водойми за показниками:

Сульфати на 139,8 т (5,3 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 108,8 т, Макарівській КЕЧ району на 22,2 т та ТОВ «КЕС» на 13,8 т.

Азот амонійний на 0,56 т (0,8 %) - зниження по Коростишівському МКП «Водоканал» на 3,4 та Макарівській КЕЧ району на 1,9 т.

Протягом 2021 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 164 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 63,358 млн.м³, із них 2,109 млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 13 підприємств (2020-16 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (9 водокористувачів) -1,888 млн.м³ (89,5 %).

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Таблиця 9

Типи очищення зворотних вод у 2021 році, млн. куб. м.

Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	63,358	29,612	27,076	-	2,536	102,087	90,297
Разом по області:	63,358	29,612	27,076	-	2,536	102,087	90,297

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (31,527 млн.м³) 93,9 % були відведені в поверхневі водні об'єкти як нормативно очищені (29,612 млн.м³), решта 6,1 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,915 млн. м³).

31 грудня 2020 року наказом Міндовкілля № 410 затверджено першу сучасну Програму державного діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод, яка відповідає європейським вимогам.

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб на 2021 рік визначені «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженим наказом Держводагентства України від 31.03.2021 № 233.

Контроль за якістю поверхневих вод проводився для визначення екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод.

БУВР Прип'яті забезпечено виконання діагностичного моніторингу вод та аналіз якісного стану масивів поверхневих вод у суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області на 14 пунктах спостережень за вмістом хімічних (пріоритетних) речовин та хімічних (басейнових специфічних) речовин, із них на 7 МПВ, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення на річках Тетерів, Случ, Ірша, Гнилоп'ять, Уж і Візня та 1 транскордонному водному об'єкті - річці Уборть, с. Рудня Хочинська Коростенського району за вмістом хімічних та фізико-хімічних показників.

Загалом у 2021 році відібрано 96 проб та виконано 2160 вимірювань складу та властивостей поверхневих вод.

Проводився аналіз якості поверхневих вод та сповіщення органів виконавчої влади щодо якісного стану вод з метою прийняття управлінських рішень щодо покращення якісного стану масивів поверхневих вод.

Проводилось щомісячне наповнення результатами вимірювань порталу «Моніторинг та екологічна оцінка якісного стану поверхневих вод України».

Визначення хімічного стану масиву поверхневих вод здійснювалось на підставі екологічних нормативів якості (ЕНЯ), наведених у додатку 8 до Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Мінприроди від 14.01.2019 № 5.

ЕНЯ встановлюється на двох рівнях: $ЕНЯ_{max}$ – максимально допустима концентрація і $ЕНЯ_{cp}$ – середньорічна концентрація.

$ЕНЯ_{max}$ означає, що будь-яке виміряне значення забруднюючої речовини не може перевищувати значення максимально допустимої концентрації.

$ЕНЯ_{cp}$ означає, що середньорічне (середнє арифметичне) значення концентрації речовини у будь-якій репрезентативній точці не може перевищувати наведене значення $ЕНЯ_{cp}$.

В результаті діагностичного моніторингу, що здійснювався протягом 8-ми місяців 2021 року хімічний стан масивів поверхневих вод у межах області відповідає хімічному стану «недосягнення доброго».

Для визначення екологічного стану масивів поверхневих вод систематизовані хімічні та фізико-хімічні показники якості поверхневої води в суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області та надані Держводагентству.

У межах Житомирської області визначені головні водно-екологічні проблеми, це забруднення водних об'єктів органічними, біогенними речовинами як результат недостатньої очистки стічних вод або її відсутності, забруднення водних об'єктів небезпечними речовинами, що потрапляють зі стічними водами промислових та комунальних підприємств, вплив пестицидів та інших засобів хімічного захисту рослин.

В рамках виконання «Програми державного моніторингу довкілля» в частині проведення Держводагентством радіологічних та гідрохімічних спостережень за станом поверхневих вод у створах спостережень».

Моніторинг поверхневих вод у межах Житомирської області проводиться на 8 масивах, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення та 1 транскордонній ділянці водотоку, визначеної відповідно до міждержавних угод про співробітництво на транскордонних водних об'єктах.

Оцінка якості поверхневих вод здійснювалася на основі аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично-допустимих концентрацій та фоновими показниками.

Інформацію про стан забруднення поверхневих вод надають Басейнове управління водних ресурсів річки Припять, КП Житомирської міської ради «Житомирводоканал», міське комунальне підприємство «Бердичівводоканал» та Коростенське комунальне підприємство «Водоканал».

За даними моніторингу поверхневих вод, проведеного протягом

2021 році КП «Житомирводоканал», забруднення річок Тетерів та Кам'янка недостатньо очищеними стічними водами не зафіксовано.

Якість зворотних вод скидів № 2, № 5 та № 6 відповідають гранично-допустимому скиду (ГДС) речовин у водний об'єкт за стічними водами.

Індекс ЛКП (лактозопозитивні кишкові палички) скидів № 2 складає 6200 в 1 дм³, скиду № 5 – 5000 при нормі затверджених властивостей зворотних вод 5000 в 1 дм³.

За результатами лабораторних досліджень поверхневих вод р. Тетерів (500 м вище та 500 м нижче скиду № 2) вміст розчинного кисню в 9,18-8,50 мгО₂/дм³. По показниках ХСК, БСК, залізу вода не відповідає нормативам по СанПин № 4630-88 (ХСК - 1,41 р., БСК₅ - 1,42 р., залізу - 1,22 р.

Земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2022 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств - 559,2 тис. га;
- громадян – 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій – 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств – 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств – 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) – 470,4 тис. га.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним складом:

чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах – 112,5 тис. га;

лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;

темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;

підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;

торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали.

Надра

Потужний потенціал добувної галузі Житомирщини базується на розвіданих природних ресурсах регіону. У надрах області виявлено поклади розсипного ільменіту (титанові руди), комплексних апатитільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

На території області суб'єктам господарювання надано 182 спеціальних дозволів на користування надрами з метою розробки родовищ корисних копалин та 16 спеціальних дозволів на геологічне вивчення перспективних ділянок. У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва підприємство основного кола.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади декоративно-облицювального каменю. Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

В області користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³. До розробки вже залучено понад 70 родовищ, які розвідані у Хорошівському, Коростишівському, Черняхівському, Малинському, Коростенському, Житомирському районах.

В зазначених районах окремі підприємства каменеобробної галузі використовують скельні відходи від видобутку та переробки блоків природного каменю для виготовлення бруківки, бордюру, буту та інших виробів для облаштування шляхових комунікацій з використанням каменоколів, фрезерувального обладнання вітчизняного та іноземного виробництва.

Також область володіє добре розвинутою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю побутового. Державною службою геології та надр України погоджено розробку 38 родовищ цієї сировини. На повну проекту потужність щебзаводів, здійснюється видобуток та переробка сировини на 26 родовищах. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю, дробленого в області становить 32,8 % від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польвошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими. Сировина польвошпатна – важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, введено в експлуатацію ділянку «Вільха» в Баранівському районі, розпочаті детальні пошуки на перспективних площах. На теперішній час право на розробку каолінів надано 5 підприємствам.

В області є значні запаси будівельних пісків, керамічних і цегельно-черепичних глин. На сьогодні гірничим підприємствам видано 11 ліцензій з метою промислової розробки родовищ піску із запасами 80 млн м³. Ще 2 підприємства отримали ліцензії з метою геологічного вивчення, у т.ч. дослідно-промислової розробки ділянок (родовищ) піску.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн м³. Право на розробку глин та суглинків надано на 3 родовища.

Розвідано 187 родовищ торфу, з яких фактично розробляється 2 в Олевському районі, та готуються дозвільні документи на розробку 1 родовища в Овруцькому районі.

Біорізноманіття

На Житомирщині зустрічається близько 1600 видів судинних рослин, 294 види мохоподібних, 250 видів лишайників та ліхенофільних грибів, Серед судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (243 види), злакові (132 види), осокові (84), губоцвіті (63), бобові (60), ранникові (58), гвоздичні (58), капустяні (57), розові (55), зонтичні (52). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин. На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна (*Trifolium spruginii*), водяного жовтецю плаваючого (*Batrachium fluitans*), глоду дюнного (*Crataegus dunensis*).

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риби – 30.

Поліська зона характеризується великим розмаїттям фауни, серед представників якої зустрічаються і рідкісні у сучасній Україні представники хребетних (лось, рись, глухар, тетерук, рябчик, лелека чорний, орлан білохвіст, змієїд, тощо). Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська. У лісостеповій зоні області зростає чисельність зайців, лисиць,

мишовидних гризунів та землерийв, проте видовий склад лісової фауни тут значно бідніший, ніж у лісах Полісся (частіше зустрічаються лише білки, лісові куниці, дещо менше – вовки, дикі кабани тощо). Разом з тим, є чимало видів хребетних, які поширені всією територією області, не маючи певних регіональних ареалів. Серед таких представники орнітофауни – водоплавні, болотні та лучні птахи (качки, кулики, перепілки).

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України Володимира Зеленського від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» введено в Україні воєнний стан строком на 30 днів, тому користувачі мисливських угідь області не встигли здати ліцензії на добування мисливських тварин, звіти про результати проведення полювань та зведені дані чисельності основних видів мисливських тварин до Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства.

З метою запобігання реальній загрозі виникнення пожеж в лісах і мінімізації їх наслідків розпорядженням голови ради оборони Житомирської області Віталія Бунечка від 21.03.2022 року №11 введено в дію рішення ради оборони Житомирської області від 21 березня 2022 року «Про заборону відвідування лісів та використання відеореєстраторів», яким заборонено на всій території області відвідування лісів населенням і в'їзд (крім транзитних шляхів) транспортних засобів та іншої самохідної техніки.

Станом на 01.01.2022 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 263 об'єкти загальною площею 141606,9924 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57940,04 га та місцевого значення – 243 об'єкти загальною площею 83666,9524 га. Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 182, площа – 83201,7876 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 40, площа - 221,59 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

Ліси

Ліси є домінуючим природним типом рослинності області (лісистість області становить 34,1%).

В області переважають соснові ліси, які займають 59,1 % вкритої лісом площі.

Дубові ліси займають 19,1 % площі, березові – 14,7 %, вільхові – 4,7 %, осикові – 0,9 %, інші – 1,5 %.

Загальний запас стовбурової деревини становить понад 200 млн м³.

Площа земель лісогосподарського призначення становить 1073,36 тис. га, у т.ч.:

державних лісогосподарських підприємств – 773,1 тис. га;

комунальних лісогосподарських підприємств – 300,26 тис. га.

Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю складає 942, тис. га.

Екологічна мережа Житомирської області

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

На виконання вимог Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки у 2010 році рішенням Житомирської обласної ради від 11.05.2010 № 1080 «Про затвердження схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирщини.

Її основні завдання – збереження, розширення, відтворення та охорона єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні, що сприятиме зменшенню, запобіганню та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище, збереженню природних ресурсів, генетичного фонду живої природи.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим просторовим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широтні смуги значної протяжності; формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько-Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів) ; наявністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Схема екомережі Житомирської області враховує суттєву різницю у збереженості природної рослинності Полісся та Лісостепу області, формує рівномірну мережу ключових та сполучних територій з метою формування та

підтримки екологічної рівноваги у регіоні та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття. Суттєвою рисою регіональної екомережі є об'єднання в ній близько 95% об'єктів природно-заповідного фонду області, а також вдале поєднання її з регіональними екомережами сусідніх адміністративних областей України, а також Республіки Білорусь (з останньою через проєктований білатеральний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся»). У схемі також об'єднані всі ІВА-території міжнародного рівня, які знаходяться на території області, найбільш цінні для охорони птахів, а також водно-болотні угіддя, які охороняються на цій території за міжнародними угодами.

Загальна площа регіональної екомережі Житомирської області становить 342,2 тис. га (близько 12% території області), у тому числі:

- ключових територій національного рівня – 161 тис. га;
- сполучних територій національного рівня – 132 тис. га;
- ключових територій регіонального рівня – 26,7 тис. га;
- сполучних територій регіонального рівня – 21,5 тис. га;
- відновлювальних ділянок – 11,5 тис. га.

Частина відновлювальних ділянок входить до складу ключових територій різних рівнів, а ключові території регіонального рівня – до сполучних територій національного рівня.

Перелік структурних елементів екологічної мережі Житомирської області:

Ключові території (ядра) національного рівня:

- I- Убортське;
- II- Чорнобильське (Народицьке суб'ядро);
- III- Коростишівське;
- IV- Надслучанське;
- V- Словечанський кряж;

Сполучні території (екокоридори) національного рівня

- I- Убортсько-Вільчанський;
- II- Городницько-Перганський;
- III- Надслучансько-Коростишівський;
- IV- Довбисько-Мальованський;
- V- Убортсько-Народицький.

Ключові території (ядра) регіонального рівня:

- 1- Піщаницьке;
- 2- Червоно вольське;
- 3- Липницьке;
- 4- Радогощанське;
- 5- Ушомирське;
- 6- Малинське;
- 7- Барашівське;
- 8- Баранівсько-Романівське;

- 9- Житомирсько-Тригірське;
- 10- Коровинецьке;
- 11- Андрушівське.

Сполучні коридори (екокоридори) регіонального рівня:

- 1- Усівсько-Бучманська;
- 3- Білківсько-Барашівська;
- 4- Голубієвицько-Вепринська;
- 5- Кропивнянсько-Іршанська;
- 6- Церемська (долинна);
- 7- Новоград-Волинська Надслучанська (долинна);
- 8- Кропивнянсько-Новопільська;
- 9- Черняхівсько-Житомирська;
- 10- Тростяницька (долинна);
- 11-Бистрійська (долинна);
- 12- Верхненадслучанська (долинна);
- 13- Любарсько-Трощанська;
- 14- Верхнететерівська (долинна);
- 15- Пустоська (долинна);
- 16- Верхньоздвиська (долинна);
- 17- Верхньоірпінська (долинна);
- 18- Верхньоунавська (долинна);
- 19- Роставицька (долинна).

Відтворювальні ділянки:

- 1- Болота «Бучмани» (колишні торфорозробки);
 - 2- Болото «Озерянське» та оз. Корма (колишні торфорозробки);
 - 3- Заказник «Глушець» (відтворення фауни, вторинне заболочування);
 - 4- Заказник «Кутне» - (колишні торфорозробки);
 - 5- Військовий полігон Житомирський;
 - 6- Військовий полігон Новоград-Волинський;
 - 7- Рекультивовані ділянки після розробок ільменіту (сmt Іршанськ);
 - 8- Район сіл Рижани-Неділище (Звягельський район) – відновлення лучної та лісової рослинності, відслонення гранітів на перелогах;
 - 9- с. Стрибіж (Житомирський район) – відновлення лісів на перелогах.
- Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 10.

Таблиця 10

Складові структурних елементів екологічної мережі на території Житомирської області

тис. га

Загальна площа області	2982,7
Загальна площа екомережі	1831,2*
<i>Складові елементи екомережі</i>	
Об'єкти ПЗФ	137,6
Водно-болотні угіддя	30,3

Відкриті заболочені землі	101,2
Водоохоронні зони, винесені в природу	163,3
Землі водного фонду	55,4
Ліси та інші лісо вкриті площі	1096,4
Курортні та лікувально-оздоровчі території	0,1
Рекреаційні території	0,5
Землі під консервацією	0,1
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	38,3
Пасовища, сіножаті	312,1
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

При проведенні діяльності та планованих заходів, що можуть мати вплив на довкілля, з обласною військовою адміністрацією проводиться інформаційне узгодження щодо впливу території планованої діяльності на складові елементи екологічної мережі.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень – моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Відходи

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Станом на 01.01.2021 в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 822 сміттєзвалищ. На підприємствах Житомирської області протягом 2021 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 10 тис. т більше ніж у 2020 році. Утилізовано – 33,4 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 224,3 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2021 року в обласному реєстрі зареєстровано 822 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів.

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами області утворено 397239,1 тонн відходів.

Таблиця 11

**Динаміка основних показників поводження з відходами
I-IV класів небезпеки (тис. т).**

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	486,2	474,5	397,0
2	Одержано від інших підприємств	–	–	-
3	Спалено	44,1	57,2	30,0
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	38,9	40,5	14,2
4	Утилізовано	48,9	53,3	33,4
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	199,5	205,4	224,2
6	Передано іншим підприємствам	–	–	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	–	–	-
8	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по містах обласного значення та районах	5318,5	5427,8	5637,5

за даними на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, дата останньої модифікації 16.08.2021

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Новоград-Волинський, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Новоград-Волинський район), Дружба, Новоозерянка, Журжевичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

3. Основні екологічні проблеми Житомирської області

Серед екологічних проблем області, які підлягають вирішенню в перспективі, варто виокремити:

забруднення поверхневих вод унаслідок скидання неочищених або недостатньо очищених стоків, відсутність очисних споруд, фізичний і моральний знос водопровідно-каналізаційних систем, недостатнє фінансування на їх утримання, ремонт і реконструкцію. Так, основною проблемою щодо охорони та раціонального використання водних ресурсів області протягом останніх років залишається питання забруднення поверхневих водних об'єктів в основному через скиди недостатньо очищених стічних вод унаслідок неефективної роботи каналізаційно-очисних споруд; недотримання режиму використання прибережних захисних смуг, засмічення водою побутовими відходами. Головними джерелами забруднення поверхневих водних об'єктів є підприємства житлово-комунального господарства. Для вирішення проблеми очистки стічних вод комунальних підприємств необхідно виконати роботи з будівництва нових, реконструкції наявних очисних споруд, а також об'єктів водопровідно-каналізаційних мереж. Зазначені заходи потребують значних капітальних вкладень та часу на їх виконання. Вагомою екологічною проблемою області є порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму водних об'єктів. Одним із важливих чинників антропогенного впливу на річки і водойми є розорювання їх прибережних захисних смуг та надходження до них неочищеного поверхневого стоку з територій населених пунктів, що призводить до замулювання русел, забруднення вод, порушення гідрологічного режиму та технічного стану водних об'єктів.

відсутність ефективної системи управління відходами на рівні області зумовлює накопичення їх значної кількості в місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: землі, водних ресурсів та атмосферного повітря, погіршення умов проживання населення. Відходи є одним із найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля, оскільки вони призводять до забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів. Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш важливих у регіоні. Щорічно обсяги їхнього накопичення збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, повільно вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. У селищах та містах області нараховується 822 сміттєзвалища та 6 полігонів для збирання і зберігання твердих побутових відходів. Ситуація ускладнюється й тим, що існує значний розрив між кількістю накопичених відходів та обсягами їх знешкодження й перероблення.

надзвичайно важливою проблемою є безпечне зберігання та утилізація непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин. Згідно з даними

інвентаризації, на 01.01.2022 в області налічується 458,084 тонни хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню. Умови зберігання більшості хімічних речовин є незадовільними. Із метою зменшення техногенного навантаження на навколишнє середовище та запобігання забрудненню об'єктів довкілля необхідно забезпечити екологічне безпечне збирання та зберігання залишків зазначених небезпечних речовин у повному об'ємі;

забруднення атмосферного повітря. Основними забруднювачами атмосферного повітря за викидами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,65%; сільське, лісове та рибне господарство – 28,58%; добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,65%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,47%, викиди забруднюючих речовин яких складають більше 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря в Житомирській області.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок з уловлювання газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших;

виснажливе використання біоресурсів та зменшення біорізноманіття. Важливим завданням на сьогодні є збереження для майбутніх поколінь цінних природних комплексів та ландшафтів, біологічного різноманіття, а також раціональне використання природних ресурсів. Мережею природно-заповідних територій охоплена лише певна частина наявного біологічного і ландшафтного різноманіття області. Вона не вміщує в сі типи ландшафтів, не формує цілісної системи, яка забезпечує стійкість ландшафтних систем, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття. Основними загрозами для біологічного та ландшафтного різноманіття є денатуралізація природних ландшафтів, антропогенна діяльність, поширення інвазійних видів, розповсюдження хвороб та шкідників. Важливим завданням є збільшення площ природно-заповідного фонду та створення нових заповідних об'єктів: заказників, заповідних урочищ, пам'яток природи, національного природного парку а також низки інших заповідних об'єктів та вдосконалення регіональної і територіальної (місцевої) структури екологічної мережі на території області;

наявність територій, для яких характерне руйнування ґрунту поверхневими водними потоками, що негативно впливає на стан земель сільськогосподарських та лісогосподарських підприємств. Із метою недопущення водної;

необхідність підвищення рівня екологічної культури, пропагування нових знань, інформованості населення області, зокрема з питань сталого розвитку та охорони довкілля;

Екологічна освіта і виховання – це проблема першочергового значення, без якої неможливо поліпшити стан навколишнього природного середовища. Потрібно проводити роботу з формування екологічної культури та свідомості населення, виховання в сучасної людини та молодого покоління дбайливого,

конструктивного та відповідального ставлення до природи тощо. Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики, опрацюванням наявних наукових знань та інформації, проведенням наукових пошуків за відповідними напрямами та науковим опрацюванням природоохоронних проектів, заходів та управлінських рішень.

4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992 році в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);

Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);

Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995 р.);

Угоди про збереження кажанів в Європі (1991 р.);

Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);

- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996 р.);

Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);

Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;

Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено (ст. 204), що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України (№ 722/2019) мають дотримуватись Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. Процедури надання таких дозволів залишилися незмінними.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

Водний кодекс України;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»;

Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»;

наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів».

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря». Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;

посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря;

максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 Закону України «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України «Про інвестиційну діяльність» встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення

інвестиційної діяльності (ст. 21). Також в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля».

5. Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми визначалися відповідно до контрольного переліку, наведеного в таблиці 12.

Таблиця 12

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		●		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		●		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?		●		+
4. Появу джерел неприємних запахів?			●	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			●	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	●			+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		●		+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			●	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			●	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			●	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			●	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			●	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?		●		
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			●	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?		●		
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?		●		

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		●		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		●		+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			●	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			●	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			●	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			●	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			●	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			●	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			●	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			●	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			●	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			●	+
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			●	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			●	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			●	
Рекреаційні зони та культурна спадщина				
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		●		+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			●	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			●	+
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			●	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			●	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•		
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		•		
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених в таблиці 12 можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Атмосферне повітря.

Однією з основних екологічних проблем області є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств і автотранспорту. Загалом Програма орієнтована на розв'язання цієї проблеми. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів, водночас, існуючими підприємствами регіону плануються заходи, спрямовані на модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури.

Водні ресурси.

Програма не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Водночас, за умови відновлення промислового виробництва регіону з їх подальшим стабільним розвитком ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд. Програмою передбачається реалізація заходів з будівництва та реконструкції очисних споруд, мереж каналізації.

Відходи.

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється і тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження. Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо. За станом на 01.01.2021 в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 822 сміттєзвалища.

Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складаються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства. Ймовірно кількість накопичених відходів зростатиме й надалі.

Земельні ресурси.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Біорізноманіття.

У Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду.

Рекреаційні зони та культурна спадщина.

Реалізація цього завдання має сприяти покращенню здоров'я населення. Впровадження передбачених заходів не призводитиме до негативного впливу

на наявні об'єкти історико-культурної спадщини. Вплив буде залежати від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги.

Населення та інфраструктура.

Реалізація заходів, передбачених в Програмі не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області.

Екологічне управління, моніторинг та інше.

В Програмі передбачені заходи, спрямовані на збереження природних ресурсів. За умови дотримання зазначених заходів не очікується послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація сприятиме створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

6. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Програми передбачається реалізація таких заходів (таблиця 13).

Водночас, це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних заходів і проєктів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

Таблиця 13

Заходи, що передбачається реалізувати для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Програми

Складова довкілля	Заходи
Атмосферне повітря	<p>Відновлення лісів; збереження природно-заповідного фонду; охорона лісів від пожеж; при оновленні рухомого складу автопідприємствам та приватним перевізникам звертатиметься увага на можливість придбання транспортних засобів Євро 5 та Євро 6, що забезпечить мінімізацію викидів в атмосферне повітря; при проведенні поточних середніх та капітальних ремонтів на автомобільних дорогах загального користування місцевого значення будуть підготовлені відповідні проєктні рішення, які включатимуть розділи стосовно оцінки впливу передбачених робіт на навколишнє середовище; модернізація котелень та переведення їх на альтернативні види палива; заміна теплових мереж, встановлення індивідуальних теплових пунктів, засобів обліку теплової енергії; термомодернізація, утеплення стін, горищ, фундаментів, заміна вікон та дверей будівель бюджетних установ.</p>
Атмосферне повітря	<p>проведення науково-дослідних робіт; здійснення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (у т. ч. підведення підсумків, нагородження) конкурсів, фестивалів, організація виставок, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк наукових збірників, бюлетенів, екологічних сторінок у газетах та випуск телерадіопередач, створення відеофільмів, видання поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією;</p>

	<p>організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних закладів області.</p>
Водні ресурси	<p>Дотримання екологічних умов під час провадження будівництва очисних споруд господарсько-побутових стоків у смт Миропіль Житомирського району, передбачені висновком з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності;</p> <p>будівництво нових та реконструкція існуючих очисних споруд для поліпшення технічного стану та благоустрою водойм;</p> <p>проведення науково-дослідних робіт;</p> <p>здійснення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (у т. ч. підведення підсумків, нагородження) конкурсів, фестивалів, організація виставок, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк наукових збірників, бюлетенів, екологічних сторінок у газетах та випуск телерадіопередач, створення відеофільмів, видання поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією;</p> <p>організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних закладів області.</p>
Відходи	<p>Встановлення енергозберігаючих ламп внутрішнього та зовнішнього освітлення в будівлях бюджетних установ;</p> <p>забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у т.ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин;</p>

<p>Відходи</p>	<p>проведення науково-дослідних робіт; здійснення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (у т.ч. підведення підсумків, нагородження) конкурсів, фестивалів, організація виставок, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк наукових збірників, бюлетенів, екологічних сторінок у газетах та випуск телерадіопередач, створення відеофільмів, видання поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією; організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних закладів області.</p>
<p>Земельні ресурси</p>	<p>Розробка проектної документації та рекультивація порушених земель; проведення вишукувальних робіт, розробка проектної документації та будівництво і реконструкція протиерозійних гідротехнічних споруд; поліпшення сільськогосподарських та лісогосподарських угідь; проведення науково-дослідних робіт; здійснення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (у т.ч. підведення підсумків, нагородження) конкурсів, фестивалів, організація виставок, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк наукових збірників, бюлетенів, екологічних сторінок у газетах та випуск телерадіопередач, створення відеофільмів, видання поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією; організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних закладів області.</p>

Біорізноманіття	<p>Охорона лісів від пожеж; розроблення документації із землеустрою для територій і об'єктів природно-заповідного фонду; проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду;</p>
Біорізноманіття	<p>відтворення лісів, створення нових лісових насаджень та ідентифікація самозаліснених земель; вжиття заходів щодо створення нових та розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду; проведення науково-дослідних робіт; здійснення інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, проведення (у т. ч. підведення підсумків, нагородження) конкурсів, фестивалів, організація виставок, нарад, семінарів, науково-практичних конференцій, друк наукових збірників, бюлетенів, екологічних сторінок у газетах та випуск телерадіопередач, створення відеофільмів, видання поліграфічної продукції на екологічну тематику, поповнення бібліотек природоохоронною літературою та нормативною документацією; організація і здійснення робіт з екологічної освіти, поглиблення екологічного спрямування діяльності екологічних гуртків, придбання обладнання для екологічних кабінетів, створення постійно діючих природоохоронних виставок, зміцнення матеріально-технічної бази центрів творчості дітей та молоді, центрів науково-технічної творчості учнівської молоді, шкіл та шкіл-інтернатів, дошкільних закладів області.</p>

7. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки визначено доцільність та прийнятність планованої діяльності (заходи Програми) і обґрунтування економічних, технічних, організаційних та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов, а також з урахуванням сильних і слабких сторін регіону (внутрішні фактори) та можливостей і загроз (зовнішні фактори).

У контексті СЕО проєкту Програми були розглянуті два сценарії розвитку, які є можливими варіантами комплексного розвитку регіону, базованими на балансах розвитку економічної і соціальної сфер та їх впливу на екологічний стан і якість життя населення, а саме:

оптимістичний, що передбачає реалізацію Програми;

гіпотетичний «нульовий», за яким не розробляється і не затверджується Програма.

В якості альтернативи розглядався «нульовий сценарій», тобто опис, прогнозування та оцінку ситуації у випадку незатвердження Програми. Це означає збереження незмінною існуючої на даний момент ситуації в області. Незатвердження Програми не дасть змоги збільшити позитивні впливи на довкілля і здоров'я населення, які мають бути наслідком виконання заходів Програми. Реалізація «нульового сценарію» не забезпечить досягнення збалансованого (сталого) розвитку Житомирської області.

За результатами аналізу реалізації кожного із сценаріїв та прогнозу можливих шляхів розвитку області у випадку домінування тих чи інших факторів та з урахуванням впливу ефектів чи негативних наслідків від них визначено наступне.

В рамках гіпотетичного сценарію подальший сталий розвиток області ускладниться та погіршиться екологічна ситуація, ресурси використовуватимуться неефективно. Це означає збереження інерції розвитку з негативними тенденціями і диспропорціями та загроз екологічній безпеці і безпеці життя населення.

В рамках оптимістичного сценарію виконання заходів Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину. Це означає, що реалізація Програми сприятиме гармонізації економічної, соціальної і екологічної складових розвитку регіону та підвищенню рівня його збалансованості і стійкості.

Зазначені результати свідчать про необхідність затвердження Програми.

8. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми.

Статтею 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначено, що замовник СЕО у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному вебсайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом СЕО негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Моніторинг виконання Програми здійснюється відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації від 16.03.2016 №71 «Про контроль виконання заходів програм економічного і соціального розвитку області». У ході його проведення за результатами за рік буде проведено моніторинг оцінки результатів виконання Програми на довкілля та здоров'я населення, що базуватиметься на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів), які демонструють наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме:

загальний обсяг водовідведення, у тому числі нормативно очищених стічних вод та забруднених зворотних вод, млн. м³;

питома вага використаних, знешкоджених та утилізованих відходів від загального обсягу утворених, %;

кількість виявлених та ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ, одиниць;

кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території області, одиниць; площа земель природно-заповідного фонду, %;

кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань за класами хвороб (новоутворення; хвороби органів дихання), на 100 тис. населення, одиниць;

показник малюкової смертності, %;

частка населення, що отримує медичну допомогу у сімейних лікарів, %;

планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів (на 10 тис. осіб населення), відвідувань за зміну;

забезпеченість населення лікарями загальної практики сімейної медицини (на 10 тис. осіб населення), лікарів.

Заплановано здійснення наступних заходів:

порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками в містах області в яких реалізуються заходи програми 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі

виявлення перевищень минулорічних показників – проведення аналізу на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми);

порівняння захворюваності населення, у тому числі окремо захворюваності органів дихання, з минулорічними показниками у містах області в яких реалізуються заходи програми 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників – проведення аналізу на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми).

Таблиця 14

Програма моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

№ з/п	Заходи моніторингу	Одиниця виміру	Роки		Оцінка 2023/ 2022, %	Показник оцінки	Примітка
			2022	2023			
<i>Охорона атмосферного повітря</i>							
1	Загальні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення на території області	тис. тон			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
2	Загальні обсяги викидів в атмосферне повітря окремо по парниковим газам від стаціонарних джерел забруднення на території області	млн тон			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
<i>Охорона водних ресурсів</i>							
3	Забір прісної води – усього, у тому числі: - з поверхневих водних джерел; - із підземних джерел	млн куб. метрів			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
4	Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього, - у тому числі забруднених				< 100	Позитивний результат	За даними сектору у Житомирській області Державного агентства водних ресурсів України
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	

Поводження з відходами							
5	Утворено відходів (1-4 класів небезпеки), з них: - утилізовано; - видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	тис. тон			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
Розвиток мережі об'єктів природно-заповідного фонду							
6	Загальна кількість об'єктів природно-заповідного фонду на території області	одиниць			< 100	Позитивний результат	За даними Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
7	Площа об'єктів природно-заповідного фонду	гектарів			< 100	Позитивний результат	За даними Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
Здоров'я населення							
8	Захворюваність на хвороби органів дихання: - туберкульоз - інші	осіб на 100 тис. населення			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
9	Забезпеченість лікарями				< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	
10	Смертність населення	випадків на 1000 осіб			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	

11	Питома вага злякисних новоутворень, виявлених в I-II стадії	%			< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
					= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
					> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми	

Замовник СЕО здійснюватиме моніторинг наслідків виконання Програми шляхом збору та аналізу інформації/статистичних даних від Головного управління статистики у Житомирській області, Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації, сектору у Житомирській області Державного агентства водних ресурсів України, Департаменту охорони здоров'я Житомирської обласної державної адміністрації, суб'єктів господарювання, що проводять свою діяльність на території області.

Здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, за запропонованими показниками із введенням щорічної звітності, дасть можливість своєчасно виявляти порушення і недоліки, відхилення показників та своєчасно опрацьовувати питання з метою їх усунення, готувати та оприлюднювати інформацію про хід (стан) реалізації Програми.

9. Резюме

Ефективним інструментом імплементації екологічної складової в планування територіального розвитку та превентивного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є СЕО, що застосовується як системний процес для всебічного оцінювання на етапі планування проекту документа державного планування.

Програма є документом державного планування на короткостроковий період.

Метою Програми є розвиток економічного потенціалу регіону, підвищення життєвого рівня та якості життя населення, подолання негативних наслідків впливу російської збройної агресії, подальше стимулювання інвестиційної діяльності та ділової активності малого і середнього бізнесу, підвищення енергоефективності об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної сфери, створення сприятливих умов для сталого розвитку територіальних громад, продовження роботи з інформатизації та цифрового розвитку області.

Головними пріоритетами Програми є:

забезпечення умов для економічного і соціального розвитку області;

реалізація економічного потенціалу області;

підвищення життєвого рівня та якості життя населення;

створення безпечного середовища;

розвиток територіальних громад та забезпечення відкритості влади.

Основними екологічними проблемами області є:

забруднення поверхневих вод унаслідок скидання неочищених або недостатньо очищених стоків, відсутність очисних споруд, фізичний і моральний знос водопровідно-каналізаційних систем, недостатнє фінансування на їх утримання, ремонт і реконструкцію;

відсутність ефективної системи управління відходами на рівні області зумовлює накопичення їх значної кількості в місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: землі, водних ресурсів та атмосферного повітря, погіршення умов проживання населення;

надзвичайно важливою проблемою є безпечне зберігання та утилізація непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (згідно з даними інвентаризації, на 01.01.2022 в області налічується 458,084 тонни хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню);

забруднення атмосферного повітря (основними забруднювачами атмосферного повітря за викидами економічної діяльності залишається переробна промисловість – 28,7 %; сільське, лісове та рибне господарство – 28,6 %; добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 18,7 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 9,5 %).

виснажливе використання біоресурсів та зменшення біорізноманіття; наявність територій, для яких характерне руйнування ґрунту поверхневими водними потоками, що негативно впливає на стан земель сільськогосподарських та лісогосподарських підприємств;

необхідність підвищення рівня екологічної культури, пропагування нових знань, інформованості населення області, зокрема з питань сталого розвитку та охорони довкілля.

Екологічна освіта і виховання – це проблема першочергового значення, без якої неможливо поліпшити стан навколишнього природного середовища. Потрібно проводити роботу з формування екологічної культури та свідомості населення, виховання в сучасної людини та молодого покоління дбайливого, конструктивного та відповідального ставлення до природи тощо. Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики, опрацюванням наявних наукових знань та інформації, проведенням наукових пошуків за відповідними напрямами та науковим опрацюванням природоохоронних проєктів, заходів та управлінських рішень.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля міста визначаються законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», Водним кодексом України, Указом Президента України (№ 722/2019) «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

На основі методу оцінки встановлено, ймовірність того, що реалізація Програми призведе до загострення наявних проблем, можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть сумарний (кумулятивний) вплив, є незначною.

Очікується, що реалізація заходів Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, земельних і лісових ресурсів, біорізноманіття та ситуацію з відходами, а відтак на здоров'я людей.

Для посилення позитивного ефекту від реалізації Програми визначені додаткові заходи.

Моніторинг запропонованих індикаторів щодо ефективності впровадження Програми є важливою формою контролю фактичного впливу на довкілля заходів Програми та основою для своєчасного і оперативного прийняття необхідних управлінських рішень для виправлення або упередження негативної ситуації.